

Сказка пред академичното д-во " Левски "

Не са рядкост хора, които мислят, че с македонския въпрос е вече ликвидирано ако не след Букурещкия договор от 1913 г. то поне след Парижкия. от 1919 г.

Няма по голяма заблуда или измама от това твърдение. Опровержен на последното се намира във фактическото положение което цари в Македония и което е пълно отрицание на законност, човештина и правда.

Доказателства че той съществува може да се дирят в безбройните присъди на съдилищата.

От когато той се е появил на световната сцена, от сключването на Берлинския договор насам, даже и много време преди този международен акт, земята ограничена между Осогово и Шар, Охридското езеро и Цреспна, Бистрица и Вяло море до Места и Родопите, се е населявала от едно милионно християнско население на което националния лозунг е била самостоятелността на собствената му култура, свободата на майчиния език, неприкосновеността на родното училище и църква; същата тая земя с целокупното си християнско, мухамеданско и израилско население от около два милиона се е вълнувала от преди десетилетия от един политически лозунг, който е рекламирал права и свободи за всички синове раждани в пределите на тая земя.

Ако тия две нужди на човешкия дух, ако културната и политическата автономия са обуславяли съществуването на Македонския въпрос, ако те са го държали открит до последните дни на султановото царство и последното, макар и вече при един набързо и изкуствено подновен режим, все пак пропадна главно и именна поради тая вътрешна рана, то по кои обективни причини от войните насам и след Букурещ 1913 г. и Париж 1918 г., Македонския въпрос би могъл да се смята за несъществуващ и ликвидиран?

За това ли, че довчерашна Македония цяла под турска власт, днес е разпокъсана на части? Или защото по рано онеправданието за тая страна идеше от друговерско монархическо управление, а днес сатрапите "републиканска" Гърция и "конституционна" Сърбия са християни?

Не! Днес има много повече причини от всеки друг път за неподобства и бунт в душите на македонците. Днес по убийствено от когато и

да било е отровата, която се поднася на Македония и най-светите чувства на човека там са подложени на страшно поругание.

Но тия причини и македонската борба от морално, правово и социално гледище днес е по оправдана от вчера и тя съществува.

С цел да я разберам по лесно, аз ще се опитам да хвърля към досегашната още малко свежина върху характера на последната; върху качествана на населенията които водат тая борба както и върху изгледите за нейния завършек.

Убодолжкоието е първата черта у това мирно на глед население. И през най черните дни на свето робство то не е преставало да мисли и се стреми към свобода. Но никога пред време на робството си не се е срастнало и примирило с идеята за своята подчиненост. Напротив винаги и умът и сърдцето му е намирал убежище духът на свободата и мисълта за независимостта. Още от край време твърде честа индивидуална проява у македонца е била личната инициатива и самопожертвувателност. Не ви ли изпъкват като очебийни примери из ооласта на духовно-националните борби образите на братя Миладинови, Екатерина Симиchieва, Охридските заточеници в Дебър и много други, които с личния си пример увеличаха и масите във вихара на борбата за духовно освобождение, коиито случаи могат да се установят за всеки македонски град в течение на черковния въпрос? Спомнете си от друга страна за личното юначество на отделни стари македонски герои като Чакревици в Прилепско, Кузман капидан в Охридско, Ильо войвода в Изт. Македония и толкова други бунтовници, които с личното си геройство поддържаха неумираща идеята за очакваната свобода!

Уместно е, и аз ви моля да се пренесете мислено в оная епоха, когато след победата в борбата за освобождение от духовно^{то} иго на гръцките духовницишво Македония се сдочи с правото за свое училище и своя църква. Спомнете си каква ревност прояви македонското население към просвета и култура; какво надпреварване настъпи в македонските градове и села за отваряне на черкви, училища, читалища из цялата страна. Не на две или три села една обща църква, както не отдавна това бе в свободна България, а в всяко село- и църква; в най малки гранични села - по едно хубаво народно училище.

И така беше обичан учителът, както бе почитан свещеникът! Но и учителът бе истински народен служител; и свещеника истински пастир. Изпълнен с тая свещена обич, македонецът твореше своята история, дело вече не на личната инициатива, а на организираната борба, която трябваше да я последва, както за нуждите на просветата която все повече и повече се ширеше в страната, така също и за успехът на освободителната борба, която от 1893 г. се появи^{ва} в първото си очертание в сърцето на Македония и по един най естествен път и в духът на някои закони, по които е вървял винаги човешкия прогрес. И наистина, след като толкова македонски поколения израетнаха в зодията на една почти безпрепятствена културна свобода и под благодатното въздействие на родната наука и просвета, след като македонецът, минал родното училище се почувствува в положение да схваща и оценява своето минало, да се замисля над своето настояще, което естествено намираще незадоволително, несоответствена с принципите на човешината, правдата и свободата, не е ли обяснимо, че при такова интелектуално и духовно развитие на един народ, съзнанието му го тикаше към по добрия утрешен ден, към едно по съвършено близко бъдаще? А от тук до идеята за политическа свобода wie знаето колко късо е разстоянието.

Носители на новия дух на времето, мандатсбори на осъзналия се македонски народ и тълкуватели на неговите политически възжеления и идеали се явиха няколко млади интелегентни хора, рожби на самата Македония, не притежавачи още никакво формални пълномощия от самия народ, но в същото време най първите ногови избранници и пълномощници, най ярките изразители на узрялата македонска политическа мисъл. Това бяха първите организатори на новата македонска борба, те съставиха и първия Централен комитет на тъй наречата ВМРО.

Но за практическата подготовка на самата активна борба, разбира се, че не бяха достатъчни усилията на първите основатели на революционната организация, колкото и гениални да бяха те. За нуждите и в интереса на тая специална революционна подготовка трябваше да се прибегне до много хора-учители, свещеници и пр., трябваше да се употреби нужното време, а то продължи цели 10 години. През тия именно първи 10 години от основаването на революционна организация се направи всичко, което изискваше борбата, тогава можа да се развие една

всестранна дейност в смисъл на революционизиране мисълта на цялото градско и селско население посредством тайната и подземна агитация било с живо слово, или писмено, с хектографирани вестници каквито излизаха в няколко македонски градове.

През същите тези 10 години на подготовка пристъпи се и към доставка на оръжие, първоначално само за ограничени брой на изпълнителните органи, после за четите, а най-после и за милицията. Тоя десет годишен период изобщо бе една необходима революционна школовка за навелението, която преобрази македонца от мирна рая, за каквато обикновено минаваше всеки гяурин, в страшен революционер и кален борец, който не се плашене вече нито от затвора или заточение, нито от дълъг поход, нито от глад, нито от смърт.

Най голям дял в цялата тая подготовка се пада на учителя, свещеника и интелегентния гражданин. Учителят учеше и възпитаваше, поддържаше бодрост и направляваше, свещеника наставляваше и проповядваше, а народът внимателно слушаше и охотно възприемаше словото, но и единият и другият, и учителят и свещеникът и интелитента имаха ясното съзнание за необоримата истина, която съдържа максимата, "вяра без дела мертва ест" и съобразявайки се с нея, тяхните слова биваха подкрепяни с личния им пример, защото той най сигурно може да увлече народа към подвиг и саможертва. Ето това е времето, през което идеята за въоръжена борба срещу тиранията намери най благоприятна почва и революционната мрежа се разшири тъй, че македония се обърна на държава в държава. В същност, и-да, това е македонската революция.

Има маса свидетелства на чужденци, които се произнасят за тоя много важен, ако не и най важният момент от борбата на македонския народ. Ще ви цитирам едно **такво** мнение. То е от специалния кореспондент на в-к _____, който през февруари 1905 г. пише за Вътрешната Организация:

"Извън Балканския полуостров вярват, че организацията е някакво тайно общество от полу-политически бандитски шифове, едно събрание на революционери водители. Тя обаче, не е нито едното, нито другото. Управителното тяло на македонската организация

не е нищо друго освен сенат на една тайна република, който е учреден вътре в Турската империя и избран от народа чрез народни, но тайни избори. В сърдцето на едно разлагащо се вече управление е започнала да изниква отдолу една съвършена форма на политическа организация, така съвършена в своите клонове, каквато е онази на един свободолюбим републикански народ. В Турската империя има: македонска полиция, македонски съдилища, македонска милиция, македонски училища и вестници и македонска поща, - всичко това съществува въпреки най големите усилия на турското правителство да го унищожи".

И ако това беше само минало, само история, пак би заслужило вашето внимание, пак би възнагодило вашето любопитство, вашата любознателност.

Но това минало не е ли в връзка, тясна и органическа връзка с настоящето? Борбата, оформена и канализирана още тогава, но незавършена нито с героичните подвизи на македонските революционери, нито с тяхните страдания по затворите и на заточение, нито с пожертвувалите се атентатори в Солун, нито с величавата еп опея от Илинден 1903 г., когато цял народ в неописуем възторг от идеята за свобода бе готов да приеме смъртта - нима това минало светло и величаво, което хиляди и хиляди борци създадоха с живота и смъртта си, не предопредели пътя на последующите поколения, а те на днешните, по тоя начин не става ли очевидна връзката и въздействието на миналото върху настоящето?

Но самите сърби и гърци в своите вестници, в своите съдебни следствия и полицейски дознания, в своите официални присъди не признават ли, че всичко, почти всичко за което свидетелствува цитираната кореспонденция на американеца, е съществувало в Македония през турския режим, съществува и днес при гръцки и сръбски режими и то с много по голямо право и основания? И ако и снес би се удало на ~~едни~~ някой американски или европейски кореспондент да посети Македония и се запознае с положението в страната и с борбата, която кипи там, то сигурно е, че едничката

разлика, която бихме имали възможност да установим, би била само в по тежкото изобличаване на днешните потисници на страната, а всичко друго би било същото, което констатираха на времето си кореспонденциите, като тази в Ню-Йоркския вестник.

Кой каквото ще да казва, истината е, че настоящето е продължение от миналото? бих казал, че величествената сграда на македонската свобода се гради днес по умния план на вещите архитекти от недалечното минало и върху поставените от тях на здрава почва солидни основи. Паралелизмът, който изтъквам, е чини ми се, приспособим не само по отношение към идеята, която е същата днес, каквато бе и в Дамево и Цоцево време, а и по отношение към практическата революционна дейност в миналото и настоящето, по отношение към деловия характер на организацията вчера и днес - изобщо паралелизъм в всички главни линии, идентичност в основната цел на революционната организация, в нейния характер и пр.

За това когато се казва, че член на ВМРО е всеки живущ в пределите на Македония, бил той християнин, мухамеданин или израелтянин, бил той българин, влах или албанец, недоволен от съществуващия режим и готов да се бори срещу него, това се отнася както до старата революционна организация от времето на Груев-Делчев-Тошев-Матов, тъй и до оная под вещото ръководство на трагично загиналия Т.Александров или до неговите наследници в наши дни. Целта на ВМРО си остава и днес придобиване на пълна политическа автономия за всички населяващи страната населения, т.е. оная, която поставиха самите основатели още в най стария организационен устав, останал в тоя пункт, както впрочем и в всички свои съществени членове и параграфи същият и непокътнат, какъвто е бил в първоначалния си вид.

Непокътнат и незасегнат в съществените са нареждания през всички организационни периоди, непроменено основно нито ^Ведин от толковато организационни конгреси, защото наистина успехът на никоя политическа или културна, професионална или научна организация не се дължи на едни или други уставни положения, а на нещо съвсем по важно от това. Не е ли общопризната истина, че нито

авторитета на една държава се дължи на нейните закони, ако ще би и най добрите да са те, щом липсват известни предпоставки? А частно за ВМРО, мога да кажа, че само един или два пъти в нейното съществуване е ставало дума за изменения и поправки в нейния устав или правилника, защото през всичкото време всички нейни първи хора са смятали, че по важно от това за ВМРО е единомислието и сплотеността у нейните ръководители. Вж. оригинала. /

Никаква промяна не съществува и в характера на старата организация в сравнение с днешната, т.е. тя е била от самото начало и сега е все тайна -понятно защо; революционна, защото както в миналото, тъй и днес и особено днес, при изключителния режим в който се държи страната от нейните завоеватели, не съществуват никакви условия за друг начин на борба освен революционния. И днес ... е национ. но не шовин. /Вж. оригинала/ И днес, както винаги ~~от~~ как съществува, македонската революционна организация се казва и вътрешна, което не е някаква фикция, някакъв временен признак, а нейна постоянна и неизменна характеристика, един основен принцип, за поддържането на който тя е водила кървави борби с фактори вън от Македония, които, макар и патриоти, доказали че са готови да се пожертвуват за Македония, са се стремили в миналото да пренесат центърът на тежестта в македонското освободително движение от Македония в друга съседна държава, като вземат ръководството на цялата революционна мрежа от ръцето на ЦК, който винаги е бил в самата Македония, и го предоставят на един Върховен комитет, чието седалище бе вън от борещата се за свободата си страна.

И от когато тоя принцип, принципът за вътрешния характер на македонската революционна организация възтържествува с отказването на външните фактори да продължават една пакостна борба, от тогава вече никой никога не е посмял да посегне върху него.

Няма съмнение, че това ревниво пазене принципа на вътрешността на ВМРО е в съгласие с друг един и не по-маловажен за

нея принцип - оня за нейната самостоятелност, самостоятелност спрямо всички съседни държави, тяхните правителства и партии.

Това е тайнствената, невидимата, мощната и кошмарна за притеснителите ВМРО, голямият източник на неизчерпаемата македонска сила, главния фактор на нескончаемата македонска борба за свобода. Но освен него последната има в своя помощ и подкрепа още редица организации, в които се групират благородните усилия на македонските бежанци и емигранти. Това е на първо място съюза на македонските братства, Илинден, Женския съюз, Съюза на младежките македонски организации в България, Софийското студентско дружество "Вардар", Македонския научен институт, стройната организация на емигриралите македонци в Америка и Канада и Съюза на студентските дружества в Европа - дружества и организации, всяка от които в рамките на свой устав и за разлика от нелегалната ВМРО, с свои специфични, но напълно легални средства, допринасят своята дан на общата борба за постигане на общата цел - пълна политическа и културна автономия за всички населяващи Македония народности.

Предполагам, че очаквате да ви спомена и за отзвука на македонската борба върху дипломацията и общественото мнение в света в миналото и днес; да ви запозная с декларациите, комуникетата и предупрежденията на управителните тела на македонските организации пред правителствата в Европа и Америка; да ви изнеса потресающи картини от режимът на гърци и сърби в Македония, само малка част от които публикума пресата. Бих се позовал и на множество чужди преценки върху опасностите, които крие в себе си днешното положение в Македония. Всичкото това колкото интелесно и свързано с предмета на тая беседа би ни отвлекло много, а аз трябва да щадя времето ви и да не злоупотребявам с търпението ви.

Но не ще ми откажете, вярвам, още няколко минути търпение, за да довърша с очертаването на ония качества на македонска, на които не се е достатъчно налегало до днес, а които по мое мнение, са били от извънредно голяма важност за освободителната му борба и чини ми се, са елементи, от които зависи жилавината и продължителността на тая борба.

Тук искам да подчертая още издържливостта на македонец. По натура разсъдителен, даже колеблив додето възприеме едно решение, един път убеден, той не се отклонява вече от възприетия път. Не е предизвикателен към никого, не е почти склонен към офанзива, но дийде ли до отбрана, той я проявява с твърде голяма упоритост било пасивно или активно. Турците го констатираха, а още повече сърби и гърци днес. Друга рядка и ценна черта у македонец е високия морал при несполуките. Несполуката обикновено отчайва отделния човек, тя демобилизира слабите народи. Македонецът има голяма запас от съпротивителна сила против дефетизма. Най ярко и общо бе проявена тая черта у македонец подир несполуката от Илинденското въстание. Чужденци бяха във възторг от достолепното държане на върналите се от планините въстанали македонци по опустошените си села и домове: никой не охна малодушно, никой не възнегува срещу своите водители. Нещо още по достойно за отбелязване: мнозина от революционерите след потушаване на Илинденското въстание останаха между обездоменото население. Това е достойно за отбелязване не сама като признак на високо съзнание за дълг у македонските апостоли и революционери, а още и за преданността и привързаността на населението към тях. Защото не само никой от тях не бе издаден на врага, а напротив, населението ги крие и в най критичните моменти. Тия черти не един път са проявявани от македонското население и днес при гръцко-сърбския режим, който е насравнено по жесток, по варварски от някогашния шакъв под турско.

Вяра, силна вяра у това население в крайния успех на свещената борба. Далчев загина-да живее делото. Груев, Тошев, Матов, Александров.

Ако е вярно, че величието на един народ се познава в дни на нещастия и беди, то мъчно би посочил човек по велик народ от македонския. Той има куража да проявява по един или друг начин омразата си към спрямо угнетителу пришелец, и доблестта да минifestира чувствата си на състрадание към жертвите на сръбския и гръцки терор и на обич към борците за свобода.

Такъв народ не се помирива с една тежка и незаслужена участ. Такъв народ ражда борци от калибъра на Груев, Далчев, Александров,

Патчев, Узунов, Марко Лерински, Орцето, Мечето, Любомир Весов, Илия Кушев, Бунева; тъй ав народ създава идейни движения, които могат да траят до безконечност, движения на които хода никой не може да предвиди, но края^т е неминуемия крах на тиранията и робството.

От характера на македонската освободителна борба и от нейната чистота и величие се определя и отношението на всеки свободолюбив гражданин и специално дългът на българската академична младеж, на българската интелигенция : той е, да познава колкото е възможно по основно тая борба, да я схваща правилно като борба за народностно право, борба за култура и свобода. А като я опознае, добре, не може да я отмине без да и отдаде най малко своите симпатии.